

**Forum
Marinum**

KOKOELMAOHJELMA 2022–2025

**LYHENNETTY
VERSIO**

Forum Marinum 2022

Teksti: Sari Mäenpää. Kuva: Jorma Kontio, Forum Marinum.

www.forum-marinum.fi

SISÄLTÖ

1. Johdanto	4
1.1."Catch & Release"	4
1.2. Forum Marinumissa säilytettävien kokoelmien taustaa.....	5
2. Kokoelmien kartunta ja poistot	6
2.1. Forum Marinumin tallennustehtävää ohjaavat sopimukset.....	6
2.2. Kokoelmien hankintatavat ja käytännöt.....	7
2.3. Kartutuksen painopisteet strategiakaudella 2022-2025.....	8
2.4. Forum Marinum tallennusvastuun ulkopuolelle jäävät aihealueet ja objektit.....	11
3. Kokoelmahallinnan ajankohtaisia kysymyksiä	12
3.1. Kokoelmahallinnan standardit.....	12
3.2. Kohti aktiivista tallennustyötä.....	12
4. Kokoelmien säilytys ja käyttö	14
4.1. Kokoelmien asiakasryhmät	14
4.2. Näyttelytoiminta	14
4.3. Opetuskokoelmat	15
4.4. Kokoelmalainat muihin museoihin	15
4.5. Kokoelmien tutkimuskäyttö.....	16
4.6. Kokoelmien muu käyttö.....	17
5. Kokoelmien digitointisuunnitelma	18
5.1. Kokoelmien saavutettavuus	18
5.2. Finna ja monikanavaisuus kokoelmatyössä	18
5.3. Suunnitelma kokoelmien avoimesta verkkosaatavuudesta.....	20

1

Johdanto

1.1. ”Catch & Release”

Kokoelmatyö on museoiden ydintehtävä. Kokoelmat ovat museoiden tärkein tietovaranto ja väline hallita pitkäjänteisesti menneisyydestä säilynyttä aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä. Kokoelmat tuovat esiin myös museoiden yhteiskunnallisen vastuun, sillä museoiden tehtävänä on toimia yhteiskunnan muistina tallentamiensa kokoelmien kautta. Yhteiskunnan muutosten on siten näyttävä myös kokoelmatyössä. Ei vain tallennettavien ilmiöiden valinta, vaan myös olosuhteet, joissa museo-objekteja säilytetään, ovat kokoelmatyön ydinkysymyksiä. Aitous on yksi Forum Marinumin toimintaa ohjaavista perusarvoista, joten on muistettava, että jokainen toimenpide, joka museo-objektille tehdään tai jätetään tekemättä, vaikuttaa sen aitouteen.

Käsillä oleva kokoelmaohjelma määrittelee Forum Marinum -säätiön kokoelmatehtävän ja sitä ohjaavat periaatteet lähivuosille. Kokoelmaohjelma muodostaa perustan jatkuvalla kokoelmatoiminnan strategiselle kehittämiselle ja sitä päivitetään ja täydennetään säännöllisesti. Tärkeimpänä kokoelmatyötä ohjaavana haasteena on pystyä keräämään, seulomaan ja muokkaamaan (”catch”) kulttuuriperintöä koskeva tieto ymmärrettävään muotoon, jotta se on palautettavissa (”release”) ympäröivään yhteiskuntaan tiedollisesti ja teknisesti saavutettavassa muodossa. Tässä dokumentissa linjataan olemassa olevat käytännöt sekä lähivuosien tavoitteet kokoelmien kartunnassa, hoidossa ja saavutettavuudessa. Ohjelmassa kiinnitetään huomiota erityisesti kokoelmien digitointiin ja saavutettavuuden edistämiseen OKM:n Museopoliittisen ohjelman 2030 valtakunnallisten linjausten mukaisesti. Sen kuudesta painopistealueesta kaksi käsittelevät kokoelmia ja digitaalisuutta (erityisesti kokoelmien saavutettavuutta ja avoimuutta) ja ohjelmassa kirjataan selkeät toimenpiteet näiden osa-alueiden kehittämiseksi vuoteen 2030 mennessä.¹

Museon kokoelmien hallinta on työvoimavaltaista, monimutkaista ja erityisasiantuntemusta vaativaa työtä. Tarkalla kokoelmatehtävän määrittämisellä ja kokoelmaprosessien noudattamisella tavoitellaan kokoelmien hallittua eli ilmastollisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävää kartuttamista sekä kokoelmien säilymistä pitkälle tulevaisuuteen. Forum Marinum on sitoutunut kokoelmien pysyvään säilyttämiseen Suomen Museolain ja oman perustamisasiakirjansa perusteella.

Tämä kokoelmaohjelma korvaa Forum Marinumin aikaisemmat kokoelmapoliittiset ohjelmat vuosilta 2011–2015 sekä 2016–2022.

1.2. Forum Marinumissa säilytettävien kokoelmien taustaa

Kun Turun kaupunki lakkautti Turun merenkulkumuseon toiminnan vuoden 1999 alusta, kaupunginhallitus siirsi sen tehtävät ja toiminnot Forum Marinum -säätiön ylläpidettäväksi². Tässä yhteydessä Turun kaupunki siirsi Åbo Akademin säätiön ja Oy Rettig Ab:n kanssa solmimansa esinekokoelmien talletussopimukset Forum Marinum -säätiön hoidettaviksi. Åbo Akademin säätiön esinekokoelmia kohdellaan ”ainaistalletuksena” Forum Marinum -säätiölle. Åbo Akademin säätiön merihistoriallisen kokoelman yhteydessä Forum Marinumiin siirtyivät talletuksina myös Åbo Akademin säätiön ylläpitämään merimuseoon talletetut Turun laivapäällikköyhdistyksen sekä Nautical Club -yhdistyksen esine-, taulu- ja kehystettyjen valokuvien kokoelmat.³ Tässä yhteydessä silloiselle Turun maakuntamuseolle – nykyiselle Turun museokeskukselle – kuuluvia esineitä siirrettiin Forum Marinumin tiloihin. Näiden objektien selvittäminen ja asianmukainen palautusprosessi on käynnissä vielä vuonna 2022. Vastaavasti Turun museokeskukselle jääneitä Turun merenkulkumuseon esineitä identifioidaan ja palautetaan Forum Marinum -säätiön tiloihin. Tämä ns. SIE/SIV-kokoelma ei enää kartu, paitsi museolöytöjen osalta, jotka ovat vanhojen luettelointitietojen ja diaarien pohjalta identifioitavissa tähän kokoelmaan. Näitä objekteja Forum Marinumissa on noin 2 600 (elokuu 2022).

Puolustusvoimilta tulevan uuden esinekartunnan osalta museointipäätöksen tekee aina Sotamuseo. Sotamuseon tallentama esineistö pysyy Sotamuseon kirjanpidossa ollen puolustusvoimille kuuluvaa valtion omaisuutta. Forum Marinum ylläpitää luetteloa hallussaan olevasta Sotamuseon esineistöstä. Sotamuseo tekee päätöksen mahdollisesta kokoelmiin ottamisesta Forum Marinumissa olevan Puolustusvoimilta tulleen ns. LME-merkinnällä varustetun esineistön osalta vuoden 2025 loppuun mennessä. Tiedonkulkua Puolustusvoimilta tulevan uuden esinekartunnan osalta pyritään parantamaan samoin kuin Forum Marinumin osallisuutta päätöksentekoprosessiin.

Forum Marinum -säätiön omia kokoelmia on kartutettu vuoden 1999 alusta. Suurin osa Forum Marinumin omista kokoelmista on esineitä tai digitaalista kuva-aineistoa. Vuonna 2022 Forum Marinumin omien kokoelmien laajuus on yhteensä liki 8 400 josta kuva-aineistoa on 5 193 (elokuu 2022). Suuri osa kuva-aineistoista on museon näyttelyiden ja erilaisten tapahtumien kuvallista tallennusta. Tämä, ns. FME/FMV-kokoelma on säätiön omaisuutta ja sen voidaan sanoa muodostavan Forum Marinumin ydinkokoelman. Kokoelmajärjestelmään luetteloitujen kokoelmien laajuus on yhteensä yli 12 000 pois lukien kirjaston käyttökokoilma.

---

² Siirrosta on tehty uusi talletussopimus (Åbo Akademin säätiön/ Forum Marinum- säätiö ja Turun kaupunki, päivätty 6.11.,20.11., 27.11. 2000). Sopimuksessa viitataan alkuperäiseen, Turun kaupungin ja Åbo Akademin säätiön välillä tehtyyn sopimukseen vuodelta 1982.)

³ Talletussopimus Turun laivapäällikköyhdistyksen/ Nautical Clubin ja Forum Marinumin välillä, päivätty 1.12.2008.

2

Kokoelmien kartunta ja poistot

2.1. Forum Marinumin tallennustehtävää ohjaavat sopimukset

Forum Marinumin tehtävä merenkulun valtakunnallisena vastuumuseona on kerätä, tallentaa ja säilyttää oman erikoisalansa, eli merenkulun, kulttuuriperintöä. Merellisen kulttuuriperinnön säilyttäjänä Forum Marinumin tärkeimpänä tehtävänä on turvata kokoelmiensa säilyminen tulevaisuutta varten, lisätä sen merkityksen ymmärtämistä ja huolehtia tavoitteen vaatimasta museoammattillisen toiminnan tasosta.

Forum Marinum -säätiön tallennusvastuu on määritelty säätiön sääntöjen toisessa pykälässä:

”Säätiön tarkoituksena on Suomen lounaisrannikon, Saaristomeren ja Itämeren merellisen kulttuuriperinteen vaaliminen ja säilyttäminen. Tarkoituksensa toteuttamiseksi säätiö toimii merenkulun valtakunnallisena erikoismuseona sekä sotahistoriallisena erikoismuseona, jonka tehtävänä on Merivoimien historian säilyttäminen.”

Forum Marinumin tallennustehtävää määrittää myös sen asema valtakunnallisena vastuumuseona⁴ sekä Suomen merimuseon kanssa sovittu tallennustyönjako⁵, jonka mukaan Forum Marinum vastaa suomalaisen merenkulun kulttuuriperinnön tallennuksen koordinoinnista.

Kokoelmatyötä ohjaa myös Puolustusvoimien ja Forum Marinumin välinen museoyhteistyösopimus vuodelta 2021. Sopimuksessa määrätään mm. Sotamuseolle kuuluvien merivoimien historiaa koskevien esineiden ja sota-alusten säilyttämisestä Forum Marinumin tiloissa.

Forum Marinumin toimintaa sitoo ja sen valtakunnallista kokoelmatehtävää määrittää myös Museoviraston kanssa tehty tallennusvastuusopimus (TAKO). Forum Marinum on solminut ns. TAKO-sopimuksen valtakunnallisesta tallennusvastuusta Museoviraston kanssa. TAKO on ammatillisten museoiden tallennus- ja kokoelmayhteistyöverkosto.⁶ TAKO toimi projektina opetus- ja kulttuuriministeriön tuella 2009–2012 ja on vuoden 2013 alusta alkaen ollut osa Museoviraston ja Suomen kansallismuseon toimintaa. TAKO-sopimus Museoviraston kanssa on päivitetty vuonna 2021.

TAKO:lla on kaksi päätavoitetta: museoiden välinen tallennustyönjako ja nykydokumentoinnin koordinointi. Kulttuurihistoriallisilla museoilla on ollut pitkään tarve kehittää kokoelmanhallintaa ja sen työnjakoa sekä koordinoita nykydokumentointia. TAKO-työskentelyn keskeinen tavoite on valtakunnallinen tallennustyönjako, joka auttaa museoita suuntaamaan kartuntaansa ja keskittämään resursseja ydintehtäviinsä. TAKO:ssa on seitsemän aihepiirien mukaan muodostettua poolia eli yhteistyöryhmää. Poolit organisoivat jäsenmuseoidensa yhteisiä nykydokumentointiprojekteja. Forum Marinum osallistuu aktiivisesti Pooli 5:n (Viestintä, liikenne ja matkailu) toimintaan.

⁴Päivitetty vuonna 2018. Merenkulun kokoelmien kartuttamisen osalta Forum Marinum -säätiö sopi työnjaosta Suomen merimuseon kanssa ensimmäisen kerran vuonna 2003. Alueellisesta tallennustyönjaosta luovuttiin vuonna 2018.

⁵Sopimus tehty vuonna 2020.

⁶<http://tako.nba.fi/index>.

Forum Marinumin valtakunnallisen talletuksen painopisteet ovat:

- Ammattimainen merikalastus
- Saariston merelliset elinkeinot
- Talonpoikaispurjehdus ja saariston kulttuuri
- Merimiehet
- Merivoimat
- Meriteollisuus
- Veneveistämöt
- Kauppamerenkulku (erityisesti rahtiliikenne ja varustamot)⁷
- Merisotakoulutus

2.2. Kokoelmien hankintatavat ja käytännöt

Hankintamäärärahat

Forum Marinum -säätiöllä ei ole varsinaista kokoelmien hankintamäärärahaa. Esineitä ostetaan kokoelmiin vain poikkeustapauksissa ja päätös tehdään esinekohtaisesti. Taloudellisesti merkittäviä hankintoja voidaan tehdä ainoastaan lahjoitusvaroin, ja tämä rajoittaa suunnitelmallisen hankintaohjelman toteuttamista.

Lahjoitukset

Forum Marinum -säätiö voi ottaa vastaan lahjoituksia ja testamentteja. Lahjoituksen vastaanottaminen ei kuitenkaan ole automaattista, vaan tarjouksiin sovelletaan kokoelmaohjelmassa mainittuja tallennusvastuualueita ja otetaan huomioon jo kokoelmissa olevat vastaavat objektit. Lahjoitetun aineiston omistus ja hallintaoikeus siirtyvät Forum Marinumille juridisesti vasta silloin, kun molemmat osapuolet ovat allekirjoittaneet lahjakirjan. Tähän hetkeen saakka objekti on lahjoittajan omaisuutta.

Testamenttilahjoituksesta pitää myös kirjata, milloin se on luovutettu museolle ja kuitattu vastaanotetuksi. Mikäli lahjoitus on saatu testamentilla, on huolehdittava, että sen toimeenpanija luovuttaa Forum Marinum -säätiölle testamentin ja sen toimeenpanoa koskevat asiakirjakopiot.

Omistusoikeuden siirto edellyttää myös lahjoittajan omistusoikeuden tarkistamista varsinkin arvokaiden objektien kohdalla; iäkkäiden henkilöiden kohdalla olisi hyvä, jos edunvalvoja tai rintaperillinen olisi mukana lahjakirjaa allekirjoitettaessa. Lahjakirjaan mahdollisesti sisällytetyt ehdot eivät saa rajoittaa Forum Marinumin omistajan oikeutta käyttää esinettä haluamallaan tavalla. Lisäksi kokoelmiin ei tule hankkia esineitä, joiden alkuperä tai saantitapa on kyseenalainen tai epäselvä.

Talletukset

Kokoelmat voivat karttua talletetuilla esineillä myös omistusoikeuden siirtymättä säätiölle. Talletus voi olla määräaikainen tai toistaiseksi jatkuva. Toistaiseksi jatkuvissa talletuksissa olisi tulevaisuudessa hyvä sopia tarkoin määräajoista, joiden puitteissa talletus voidaan keskeyttää. Talletus on sopimus, jolla esine annetaan etukäteen sovittua vastiketta vastaan säilytettäväksi, ja jolla molempien osapuolien oikeudet ja velvollisuudet määritellään. Museo saa yleensä käyttöoikeuden talletettuihin esineisiin. Museon tulisi voida asettaa tallennetut esineet yleisön saataville sekä lainata ja tutkia niitä museon toimintaperiaatteiden ja -tarpeiden mukaisesti. Talletetun esineen tai kokoelman hallinta

---

⁷Suomen merimuseon kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti Forum Marinum keskittyy rahtiliikenteen ja varustamojen historian tallentamiseen.

---

ja käyttö aiheuttavat usein taloudellisia velvollisuuksia ja ääritapauksissa jopa korvausvelvollisuuden. Forum Marinumin toiminnan ja tarkoituksien kannalta merkityksellisen aineiston vastaanottamista talletuksena tulisi välttää ja harkita, otetaanko ylipäättään talletuksia vastaan. Museo voi myös periä säilyttämisestä ja hoidosta vuokraa, joka kattaa säilytystilojen ja muut tallennukseen liittyvien kokoelmapalveluiden kustannukset.

Kun talletus otetaan vastaan, laaditaan esineiden kuntokartoitus ja tähän käytetään tarvittaessa konservaattoria. Kuntoraportti esitetään talletuksen omistajalle, jonka tulee se hyväksyä. Tallettaja maksaa kuntoraportista mahdollisesti aiheutuneet kustannukset. Talletussopimuksessa museo sitoutuu huolehtimaan esineistä samalla tavalla kuin omistamistaan esineistä. Sopimuksessa on aina mainittava esineiden vakuutusarvo ja museon mahdolliset korvausvastuut. Nämä dokumentit kirjataan sähköiseen kokoelmahallintajärjestelmään. Paperimuodossa syntyneet tallennetaan myös kokoelma-amanuenssin huoneeseen. Sopimukseen on kirjattava talletusaika ja siinä on sovittava myös toimenpiteistä silloin, kun talletuksen omistusoikeudessa tapahtuu muutos. Lisäksi esineen säilyttämisestä ja hoidosta muodostuvat kustannukset on mainittava sopimuksessa.

2.3. Kartutuksen painopisteet strategiakaudella 2022-2025

Forum Marinum -säätiön kokoelmia kartutettaessa keskitytään ensisijaisesti 1900-luvun ja nykyajan ammattimerenkulun tallennukseen ja dokumentointiin. Forum Marinum -säätiön kokoelmiin kerättävän ja tallennettavan aineiston tulee olla hyväkuntoista. Sen tulee lisäksi olla vaikutuksiltaan merkittävää, aikanaan innovatiivista, kehitystä suuntaavaa ja ohjaavaa tai muuta kulttuuriperinnön ymmärtämistä edistävää materiaalia. Aineiston tulee sisältyä Forum Marinumin tallennusvastuualueisiin ja huomioida merenkulun sosiaalinen, kulttuurinen, kansallinen ja sukupuolinen moninaisuus.

Kokoelmia kartutettaessa keskitytään täydentämään kokoelmissa jo olevan valtakunnalliseen tallennusvastuusopimukseen kirjattujen aineistojen aukkoja. Sitä varten ennen kartuntapäätöstä selvitetään olemassa olevat kokoelmat, niiden tietosisällöt sekä arvioidaan ajallinen, alueellinen ja sosiaalinen kattavuus, yleisyys, tyypillisuus ja merkittävyys. Täydennysohjelmassa keruu kohdistetaan kokoelmien tietoarvoa lisäävään aineistoon ja samalla selvitetään paikallismuseoiden ja yhdistysten kokoelmat ja niiden tieto- ja museoarvo päällekkäisen tallennustoiminnan välttämiseksi. Aineistoa, jolla ei ole kontekstietoja, ei tule ottaa kokoelmiin, koska sen museoarvo on olematon.

Tallennuksen pitkäjänteisessä suunnittelemisessa on otettava huomioon säätiön toimintapolitiikka. Toiminnan strategiset painopisteet, esim. säätiön strategia, toimintaympäristön kartoitus ja näyttelypolitiikan suuntaviivat vaikuttavat myös museon kokoelmaohjelmaan.

Vuonna 2019 Forum Marinumin objekteille luotiin kokoelmaprofiili, jonka aukot suuntaavat kokoelmaohjelman painopistealueita lähivuosina. Kokoelmia kartutetaan lähivuosina seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Ammattimainen merikalastus

Kokoelmassa on ammattikalastukseen liittyviä objekteja vain vähän, eikä aihealueen aineistoja ole viime vuosina kartutettu aktiivisesti tai systemaattisesti.

Varsinkin moderni ammattikalastus on kokoelmissa aukko, jota olisi syytä täydentää tulevaisuudessa. Puutteita on erityisesti nykyaikaisten kalastusmenetelmien (mm. troolikalastus) tallentamisessa. Vanhemman ammattikalastukseen liittyvän esineistön kannalta on muistettava, että Suomessa on useita kalastukseen keskittyviä pienempiä museoita, kuten Ahvenanmaan metsästys- ja kalastusmuseo Eckerössä ja Kasikisten ja Merikarvian kalastusmuseot, joita olisi tarkoituksenmukaista tukea tallennustyössä ja kokoelmien säilyttämisessä.

Forum Marinum on tehnyt yhteistyötä Suomen Kalastusmuseoyhdistyksen sekä muiden kalastuksen historiaa tallentavien museoiden kanssa ja osallistunut tallennus- ja näyttelytoiminnan kehittämiseen aihealueella. Suunnitteilla oleva valtakunnallinen kalastusmuseo, osana laajempaa Erämuseo-hanketta, saattaa osaksi vaikuttaa Forum Marinuminkin tuleviin tallennuspainopisteisiin. Jatkossa olisi syytä kehittää edelleen kokoelmayhteistyötä eri kalastusmuseoiden välillä.

Saariston merelliset elinkeinot

Merellisiin elinkeinoihin liittyen suurimman esinekokonaisuuden Forum Marinumin kokoelmassa muodostavat erilaiset saaristossa käytetyt veneet, muun muassa verkkoveneet, ruuhet ja jollat. Myös museon venemoottorikokoelmassa on saaristossa yleistä tyyppiä olleita pieniä moottoreita, mm. veneen keskimoottoreita. Muun esineistön osalta on karttunut vähemmän aiheeseen liittyvää materiaalia. Saariston merellisiä elinkeinoja tallentavat kuitenkin Forum Marinumin ja muiden suurempien museoiden lisäksi monet pienemmät rannikon ja saariston museot, kuten Houtskarın saaristomuseo Paraisilla, Kustavin museo, Ry-mättylän museo ja Borstön museo Nauvossa. Jatkossa aiheen materiaalin säilymisen kannalta olisi tärkeää tehdä yhteistyötä erilaisten paikallisten toimijoiden kanssa niin, että esineiden tallennusta, säilymistä ja esittämistä erilaisille yleisöille voidaan tukea ja edistää yhdessä.

Talonpoikaispurjehdus ja saariston kulttuuri

Tämä aihealue ei ole karttunut vuosiin muuta kuin ehkä veneiden osalta. Meillä on esimerkiksi jonkin verran talonpoikaispurjehdukseen liittyvien veneiden nimikylttejä. Åbo Akademin meille deponoiduissa objekteissa on talonpoikaispurjehdukseen liittyviä maalauksia ja talonpoikaislaivureiden muotokuvia. Rannikko- ja saaristolaiskulttuuria tallentavat myös ainakin länsirannikon museot, Kymenlaakson museo ja useimmat merimuseot sekä Espoon museo (Pentalan saaristolaismuseo). Tämän aihealueen osalta olisi nimenomaan vesiliikennettä tallentavien museoiden yhteistyön kautta pidettävä huolta siitä, että rannikko- ja saaristolaiskulttuuria tallentuu kattavasti johonkin museoon, vaikka ei välttämättä Forum Marinumin kokoelmiin.

Meriammatit

Meriammattien kohdalla Forum Marinumissa on suurin aukko koneajan merenkulkijoiden tallennuksessa. Tallennustyötä on tosin tehty jonkin verran nykydokumentoinnin kautta, joiden yhteydessä Forum Marinumiin on kertynyt kuva- ja haastattelumateriaalia matkustajalaivojen merityöstä. Etenkin naisten merityön tallennus loistaa poissaolollaan. Myös muista EU:n ja EU:n ulkopuolisista maista tulleiden merimiesten tallennuksessa on suuria aukkoja. Merenkulkijoiden tallennuksessa tulisi ottaa huomioon nykyistä enemmän erilaiset vähemmistöryhmät, etnisyyset, eri sukupuolet sekä seksuaaliset suuntautumiset.

Meriteollisuus

Forum Marinum on tallentanut aineistoja paitsi laivanrakennuksesta myös laivamoottorien valmistuksesta ja siihen liittyvistä konepajatoiminnoista. Painopiste on kuitenkin ollut vanhoissa työtavoissa. Modernein, erityisesti 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun laivanrakennus on toistaiseksi puutteellisesti, paikoin jopa heikosti edustettuna. Kokoelmissa on vain vähän konkreettisia esimerkkejä nykyaikaisista työkaluista ja tämän päivän kehittyneistä (osin automatisoiduistakin ja tietokoneavusteisista) tuotantomenetelmistä.

Toinen aukko on ollut laivasuunnittelu, joka suomalaisen meriteollisuuden merkittävänä osana on myös tärkeä tallennuskohde. Forum Marinum on parin viime vuoden aikana kohdistanutkin huomiota tämän aihealueen tallennukseen, mistä yhtenä esimerkkinä on ollut risteilyalusten konseptisuunnittelua tarkastellut laaja tutkimus- ja dokumentointihanke. Joka tapauksessa suunnittelutoimintoihin liittyvän aineiston kartuttamista on syytä edelleen jatkaa aktiivisesti. Laivadesignin lisäksi laivojen sisustussuunnittelu ja -rakentaminen kuuluvat merkityksensä puolesta aihealueisiin, joita tulisi pystyä tallentamaan nykyistä enemmän.

Veneveistämöt

Kokoelman veneenrakennukseen liittyvät esineet ovat pääasiassa veneitä tai niiden mukana kertynyttä materiaalia. Forum Marinumin kokoelmaan kuuluvat veneet on rakennettu pääasiassa kotimaassa, suuremmilla veistämöillä, veneveistäjien omilla pienyrityksissä tai harrastajien toimesta. Parhaiten edustettuna on Turun Veneveistämö (Åbo Båtvarf), alueen merkittävin yksittäinen veneveistämö, jonka eri aikoina valmistamia veneitä säätiön kokoelmaan kuuluu useampia. Eri veistämöillä valmistettujen veneiden joukkoon kuuluu eri aikoina, erilaisista materiaaleista ja erilaisilla menetelmillä valmistettuja veneitä. Veneiden valmistusaika on pääasiassa 1920-luvulta 1980-luvulle. Kokoelmaan kuuluu myös jonkin verran veneveistämöiltä peräisin olevia työkaluja ja veneiden rakennuksessa käytettyjä puolimalleja ja mallikaaria. Uudemmalta ajalta kokoelmaan kuuluu muutama lasikuituveneiden valmistukseen käytetty venemuotti.

Veneveistämöiden materiaalin suhteen suurimmat aukot Forum Marinumin kokoelmassa liittyvät veistämöillä käytettyihin työkaluihin, koneisiin ja muihin laitteisiin ja välineisiin, joita on suhteellisen vähän verrattuna varsinaisiin veneisiin. Uusimman ajan veneenrakennukseen liittyvän esineistön ja materiaalin ja moderniin veneenrakennukseen liittyvän työn tallennus on ollut vähäistä.

Merivoimat

Merivoimien kokoelmaa on kartutettu suunnitelmallisesti yhteistyössä Merivoimien ja Sotamuseon kanssa 2000-luvun alkupuolelta alkaen. Yhdessä Puolustusvoimien logistiikkalaitoksen kanssa pyritään luomaan näkymä seuraavien vuosien poistuvasta kalustosta ja sen osalta suunnitellaan ennakoivasti mahdollisesti Sotamuseon kokoelmiin otettavia kokonaisuuksia.

Selkeinä puutteina kokoelmien osalta ovat Merivoimien varusmiesten palvelukseen liittyvät muistot, valokuvat ja esineet, joiden osalta käynnistetään keräyshanke tällä ohjelmakaudella.

Rannikkotyökistön ja rannikkojoukkojen osalta kokoelmissa on eniten puutteita. Merivoimien kokoelmissa on ajallisesti aukkoja erityisesti 1920–1930-luvulta sekä aivan viime vuosikymmeniltä. Sotamuseon kokoelmissa on ilmeisesti myös jonkin verran 1920- ja 1930-lukujen laivaston ja rannikkotyökistön esineistöä.

Merivoimiin liittyvistä kokoelmista pyritään keräämään yhteen tietoa ja parantamaan kokoelmien saata-
vuutta. Ohjelmakaudella tehdään yhteistyötä Sotamuseon sekä eri yhdistysten ja kiltojen kanssa kokoel-
mien säilyvyyden varmistamiseksi ja niiden saavutettavuuden parantamiseksi.

Pyritään inventoimaan ja keräämään yhteen inventointitietoa eri linnakekohteista ja edistetään linnake-
kohteiden säilyvyyttä yhteistyössä Metsähallituksen, yritysten ja kolmannen sektorin kanssa tukemalla
heidän kunnostus- ja vapaaehtoistyötään.

Kauppamerenkulku

Vaikka kauppamerenkulun aineistoja on kartutettu Forum Marinumissa säännöllisesti, tilanne on osin
samankaltainen kuin meriammattien tallennuksen kohdalla: kokoelmien painopiste on edelleen enemmän
toista maailmansotaa edeltäneessä ajassa kuin modernissa meriliikenteessä. Eniten aukkoja on 1900-lu-
vun lopun ja 2000-luvun alun kauppamerenkulun (rahtiliikenteen) sekä siihen liittyvien teknologioiden ja
työmenetelmien tallennuksessa.

Aukkoja on viime vuosina paikattu useilla nykydokumentointiprojekteilla, joiden yhteydessä kokoelmiin on
karttunut materiaalia niin rahdinkuljetuksesta, laivamatkustuksesta kuin satamatoiminnoistakin. Erityisesti
pienet suomalaiset varustamot ovat jääneet silti tallennuksessa toistaiseksi vähemmälle huomiolle kuin
suuret toimijat. Yksi katvealueista ovat myös useat varustamoihin läheisesti kytkeytyvät yritykset, kuten
huolintaliikkeet.

Forum Marinumin rooliin merenkulun valtakunnallisena vastuumuseona kuuluu muun muassa vesiliiken-
nettä tallentavien muistiorganisaatioiden tallennustyön koordinointi ja sitä kautta merenkulun kulttuuripe-
rinnön säilyttäminen Suomessa. Siksi myös kokoelma-aukkojen valtakunnallinen tunnistaminen on Forum
Marinumin vastuualuetta.

2.4. Forum Marinumin tallennusvastuun ulkopuolelle jäävät aihealueet ja objektit

Museoviraston, Turun museokeskuksen sekä muun alueellisen vastuumuseotoiminnan piiriin lakisääteises-
ti kuuluva merihistoriallinen tai merellistä rakennettua ympäristöä koskeva aineisto.

Suomen merimuseon toimialueeseen liittyvää aineisto. Luotsaustoiminta, meriturvallisuus, väylänhoito ja
merenkulkuhallinto kuuluvat Suomen merimuseon tallennusvastuuseen. Museoviraston toimialaan kuulu-
vat myös muinaismuistolain perusteella kuuluvat vedenalaiset kohteet ja löydöt.

Kansallisarkiston, Sota-arkiston, maakunta- ja kaupunginarkistojen toimialaan arkistolain perusteella kuu-
luvat valtion ja kuntien hallinnon tuottamat asiakirjat, ellei tallentamisesta ole erikseen sovittu.

Tekniikan museon toimialaan kuuluvat koneet ja laitteet tai niiden osat, kuten radio- ja tutkajärjestelmät.

Suomen Urheilumuseon ja Kymenlaakson museoon kuuluvan Merivartiomuseon toimialaan kuuluvat ai-
neistot.

TAKOn tallennustyönjaon mukaisesti jollekin muulle museolle säädetty tallennustehtävä.

3

Kokoelmahallinnan ajankohtaisia kysymyksiä

3.1. Kokoelmahallinnan standardit

Museovirasto, Suomen Museoliitto ja Kansallisarkisto ovat kehittäneet muistiorganisaatioiden kokoelmahallintaa ja kokoelmaprosesseja aktiivisesti 2010-luvun alusta alkaen. Taustalla on museoiden sähköisten kokoelmahallintajärjestelmien yhdenmukaistamisen tarve, kokoelmien kansainvälisen käytön kasvaminen sekä kokoelmien avoimuuden, verkkosaatavuuden ja kokoelmatiedon tuottaman tutkimuksellisen datan laadun parantaminen.

Forum Marinumissa käytössä olevan AINA-järjestelmän pohjana on alun perin Isossa Britanniassa Collections Trustin kehittämä SPECTRUM-standardi. SPECTRUM on museoalalle kehitetty standardi, joka on otettu käyttöön useissa Euroopan maissa sekä mm. Kanadassa ja Brasiliassa. Suomessa standardi on jo käytössä esimerkiksi Museo 2015 -hankkeen kehittämässä luettelointiohjeissa. Tätä kirjoitettaessa Suomi, Pohjoismaat (Ruotsi, Norja), Viro, UK ja ainakin Saksa ovat ottamassa käyttöön SPECTRUM-standardia ministeriötasolta alaspäin. Standardissa on 21 prosessia, joista SPECTRUM 5.0. -versioon on nostettu yhdeksän ydinprosessia, joita ainakin tulisi noudattaa, jotta kulttuuriperintöä koskeva data pysyisi yhtenäisenä, vertailukelpoisena ja siten tutkittavana. Nämä kahdeksan kokoelmatoiminnan ydinprosessia ovat: Object entry (objektin sisään-tulo museoon), Acquisition (kokoelmiin liittäminen), Location and movement control (sijainnin tarkkailu), Cataloguing (luettelointi), Object exit (kokoelmapoistot), Loans in (lainat sisään), Loans out (lainat ulos) Inventory (inventointi) ja Documentation planning (dokumentoinnin suunnittelu). Nämä prosessit voidaan siten nähdä kokoelmatoiminnan ytimenä, johon kokoelmien strateginen kehittäminen ja hallinta tulisi ensi sijassa kohdistaa.

3.2. Kohti aktiivista tallennustyötä

Forum Marinumin tavoitteena on pyrkiä kohti aktiivista, ennakoivaa ja suunnitelmallista tallennustyötä, jossa museo päättää itse, mitä tallentaa kokoelmiinsa. Tässä dokumentissa aiemmin mainittu kokoelmaprofiilien muodostaminen ja kokoelmien aukkojen identifiointi ovat tärkeitä työkaluja. On toivottavaa, että Forum Marinumille perustetaan hankintabudjetti, jolloin passiivista tallennusmuotoa pystytään paremmin välttämään ja kokoelmia kartuttamaan aktiivisen kartuntaohjelman mukaisesti.

Museoiden tulisi tallennustyössään keskittyä nykyajan tallennukseen, ei niinkään vanhojen objektien keräämiseen. Erityisesti isojen kokonaisuuksien saapumista museolle kaatopaikan vaihtoehtona tulee välttää,

---

koska objekteista ei ole saatavissa tarpeeksi kuvailutietoja tehokkaan tallennustyön tueksi. Pitkän tähtäimen tavoitteena on laatia yhteistyössä yritysten ja laitosten kanssa nykyajan tallennus- ja dokumentaatio-ohjelma. Jokainen toimija arvioi oman toimintansa merkityksiä ja tallentaa siihen olennaisesti liittyviä esineitä ja asiakirjoja sekä dokumentoi käytettyjä työmenetelmiä ja -vaiheita. Aineisto siirtyy erikseen soveltavalla tavalla Forum Marinumin kokoelmiin ja toimijoiden arvioinnissa syntyneet merkitykset saatetaan argumentointineen Forum Marinumin tietoon.

Tavoitteena on museon toimialalle keskeisten asia- ja toimintakokonaisuuksien kokonaisdokumentointi. Kokonaisdokumentoinnin kriteerejä ovat toiminnan tai ilmiön merkittävyys, toiminnasta saatavan tiedon katoavuus (ns. hiljaisen tiedon tallennettavuus, arkipäivään liittyvät toiminnot, tavat ja menetelmät), edustavuus ja tyypillisuus sekä yleiset tutkimus-, opetus- ja näyttelytarpeet.

Forum Marinum pyrkii toteuttamaan tallennustehtävänsä lähivuosina nykydokumentoinnin sekä yhteisöllisen tallennuksen (joukkoistaminen), ilmiökohtaisen tallennuksen ja prospektiivisen eli ennakoivan tallennuksen metodeilla. Forum Marinum pyrkii paikantamaan tallennuksen mustia aukkoja koordinoimalla vesiliikenteen historiaa tallentavien museoiden toimintaa valtakunnallisella tasolla. Lähivuosien tavoitteena on saada aikaan yhteishanke, joka hakisi ulkopuolista rahoitusta kokoelmatyön kehittämiseen toimialalla. Forum Marinum on myös aktiivisesti mukana TAKO:n poolityöskentelyssä, jota kautta museot tekevät yhteistyötä esimerkiksi rahoituksen hakemisessa ja dokumentointiaineistojen julkaisemisessa.

Nykydokumentointihankkeiden pitkän aikavälin suunnittelun lähtökohtina ovat sekä kartoitetut tallennuksen aukot ja niiden kautta todetut kokoelmatarpeet, että ennakoitujen tulevaisuuden muutokset toimintalalla. Ensimmäisestä on esimerkkinä vuonna 2018 yhteistyössä Turun yliopiston kanssa käynnistetty risteilyalusten konseptisuunnittelun tallennus- ja tutkimushanke ja jälkimmäisestä Viking Linen laivaston uudistussuunnitelmiin liittynyt Ahvenanmaan merenkulkumuseon kanssa suoritettu yhteistyöprojekti, jossa Forum Marinumin dokumentoinnin painopiste oli Turun-linjalla yli 30 vuotta kulkeneen m/s Amorellan ja sen henkilökunnan dokumentoinnissa.

Nykyajan tallennuksessa organisaatiolle on tärkeää olla valmiina reagoimaan mahdollisimman ketterästi merkittäviin ajankohtaisiksi nousseisiin ilmiöihin ja äkillisiin muutoksiin. Tästä on tuoreena esimerkkinä koronapandemia, johon liittyviä arjen ja toimintaympäristön mullistuksia monet museot Forum Marinum mukaan lukien lähtivät tallentamaan. Forum Marinum on tarpeen vaatiessa suorittanut myös tärkeitä arvioitujen kohteiden, kuten yksittäisten käytöstä poistuvien alusten tai satama- ja telakkarakenteiden, pikadokumentointeja.

Forum Marinum oli mukana asiantuntijana Väyläviraston hankkeessa, joka kehitti viranomaistarpeisiin liikenteenalan ontologiaa, ns. LIKOOa. Hankkeessa kehitettiin merenkulkualan ontologiaa Museoviraston, Väyläviraston ja Sanastokeskuksen kanssa. Tiedon standardisointi luokittelu ja sen ontologisointi ohjaavat tiedon löytymistä ja ovat yhä tärkeämpiä tekoälyn aikakaudella.

4

Kokoelmien säilytys ja käyttö

4.1. Kokoelmien asiakasryhmät

Museo itse käyttää kokoelmiaan tutkimuskohteena, näyttelyissä ja omissa julkaisuissaan. Forum Marinumissa kokoelmia käytetään sekä museotilojen sisällä sekä ulkotiloissa. Säätiön hallinnoimat museolaitat, kuten Suomen Joutsen, toimivat myös vierailukohteina ja tapahtumapaikkoina. Joitain museoalusten tiloja vuokrataan myös ryhmille.

Museo harjoittaa lainaustoimintaa muiden museoiden kanssa. Forum Marinum lainaa sisään ja ulos esineitä etenkin näyttelytuotantojen yhteydessä. Forum Marinumin läheiset yhteistyökumppanit, muun muassa Museoalus Sigynin säätiö, Oy S/S Borea Ab ja Sjöhistoriska Institutet vid Åbo Akademi, käyttävät museon kokoelmia omassa toiminnassaan tai käyttävät Forum Marinumin varastotilaa tai asiantuntija-apua säilytystehtävänsä apuna. Museolla on deponointeja myös muilta toimijoilta kuten varustamoilta ja yhdistyksiltä. Koska Opetusministeriö maksaa museolle valtakunnallisen kokoelmatehtävän toteuttamisesta, myös valtio on museon asiakas.

Museon kokoelmien asiakaskunnan muuttumisesta mainittakoon toimintaympäristön muutoksesta johtuva muutos kokoelmien käyttäjissä. Kun ennen museoiden kokoelmia käyttivät museoiden henkilökunta ja heidän tuttavansa, on käyttäjäkunta nyt globaali. Forum Marinumin digitoituista kokoelmista noin puolet on tällä hetkellä kaikkien selailtavissa ilmaiseksi verkossa, joten kokoelmat ovat maantieteellisesti näkyvin osa museon toimintaa. Verkon kautta leviävä tietoisuus museoiden kokoelmista vaikuttaa mm. saavutettavuuskriteereihin kuten digitoinnin tärkeyteen, kokoelmien luetteloinnin yhdenmukaisuuteen ja oikeellisuuteen sekä asiasanoitukseen ainakin englannin kielellä.

4.2. Näyttelytoiminta

Museon tehtävä on keräämisen ja säilyttämisen ohella myös palauttaa kokoelmistaan keräämäänsä tietoa yhteiskunnan käyttöön sen jäsenten identiteetin rakennusaineiksi. Kokoelmilla on näyttelyissä välinearvo, ja siksi näyttelyyn tulevat esineet on valittava huolella. Niiden kautta ja niiden avulla kerrotaan yhteiskunnan ja luonnon kehityksestä ajassa ja paikassa. Esine liitetään historialliseen kontekstiin ja sen avulla välitetään tulkinta menneen ajan todellisuudesta jälkipolville.

Näyttelyyn valitut esineet listataan kokoelmahallintajärjestelmään, kirjataan tieto (väliaikaisesta) sijoituspaikasta ja puhdistetaan näyttelyä varten. Avoimesti sijoitettu esine erotetaan ympäristöstään korokkeella, kaiteella tai köydellä. Näyttelyssä kosketeltaviksi ja kokeiltaviksi tarkoitetut esineet otetaan opetuskoko-

---

elmasta. Esineen viereen tai välittömään läheisyyteen sijoitetaan esineen kontekstiedot. Näyttelyihin sijoitetuista esineistä laaditaan luettelo ja esineiden kuntoa seurataan määräajoin. Päätöksen esineen näyttelykuntoisuudesta tekee esineestä vastaava tutkija tai konservattori ostopalveluna. Esineestä vastaava henkilö voi poistaa esineen näyttelystä sen kunnan vaarantumisen, heikentymisen tai klimatologisten muutosten vuoksi.

Kiertonäyttelyitä suunniteltaessa ja toteutettaessa esineturvallisuuteen kiinnitetään erityistä huomiota kuljetuksista ja siirroista koituvien vaurioiden ja varkauksien ehkäisemiseksi. Päätöksen esineen sijoittamisesta kiertonäyttelyyn tekee toimitusjohtaja kokoelmasta vastaavan henkilön esityksen pohjalta.

4.3. Opetuskokoelmat

Forum Marinumiin on perustettu opetuskokoelmat omaksi alakokoelmakseen. Opetuskokoelmalla tarkoitetaan museo-opetusta varten erikseen hankittuja esineitä, joita käytetään työpajoissa ja hands on -näyttelyissä ja joita saa kokeilla. Esineet voivat olla aitoja, kopiota tai mallinnettuja.

Varsinaiisiin museokokoelmiin kerran hyväksytyjä ja niihin tallennettuja esineitä ei pääsääntöisesti pidä siirtää opetuskokoelmiin. Opetuskokoelman esineet hankitaan tai teetetään erikseen. Kopioiden sijaan opetuskokoelmaan voidaan hankkia aitojakin esineitä, ja tällöin lahjoitusta vastaanottaessa lahjoittajalta on pyydettävä lupa esineen sijoittamisesta opetuskokoelmaan.

Opetuskokoelmaan liitettävät esineet luetteloidaan kokoelmahallintajärjestelmään ja ne merkitään selvästi opetuskokoelmaan kuuluviksi. Niitä voidaan säilyttää kokoelmien yhteydessä tai erillään esimerkiksi opetustiloissa. Opetuskokoelmasta voidaan poistaa esineitä samalla tavalla kuin irtaimisto- tai kalustoluetteloon merkityjä esineitä. Jos lahjoituksen kautta museoon tullut objekti sijoitetaan opetuskokoelmaan, tulee lahjoittajalle mainita selvästi objektin käyttöstatus ja se, että objektin pitkäaikaista säilymistä museon kokoelmissa ei taata.

4.4. Kokoelmalainat muihin museoihin

Museoiden kokoelmia lainataan yleensä ammatillisesti hoidettuihin museoihin tai vastaavasti organisoituihin näyttelyihin, joissa esineiden säilymisen edellytykset on museologisesti todettu.

Forum Marinum -säätiön kokoelmien lainaamisesta muihin kuin säätiön itsensä järjestämiin näyttelyihin päättää toimitusjohtaja. Talletettuja kokoelmia lainattaessa kuullaan myös kokoelmien omistajaa.

Lainajan on toimitettava kirjallinen lainauspyyntö Forum Marinum -säätiön kokoelmasta vastaavalle tutkijalle viimeistään kuukautta ennen lainan noutamista. Kokoelmista vastaava tutkija toimittaa lainauspyynnön kokoelma-amanuenssille, joka hoitaa lähtevät esinelainat keskitetysti. Lainauspyynnössä on mainittava, mihin tarkoitukseen esineitä käytetään, missä tai minkälaisessa tilassa esineet tulevat olemaan, kuka on vastuullinen lainaaja ja kuinka kauan esineet ovat lainassa. Myönteinen lainauspäätös vahvistetaan kirjallisella lainausopimuksella, jossa määritellään lainajan vastuut ja velvollisuudet. Lainausopimuksen allekirjoittaa säätiön toimitusjohtaja. Uloslainattujen objektien rekisteriä pitää kokoelma-amanuenssi, jolle kaikki lainausopimukset tulee toimittaa.

Lisäksi lainan vastaanottajan on annettava riittävä vakuus kyvystään käsitellä Forum Marinumista saamaansa esinelainaa. Lainaaja vakuuttaa esineet aina kuljetuksen ja näyttelyn ajaksi täydestä arvostaan. Lainattujen kokoelmien tallentamisesta eri menetelmin lainaajan omaa tutkimus- ja julkaisutoimintaa varten sovitaan erikseen. Lainaajan on lainaa esitellessään mainittava, että esineet ovat Forum Marinum-säätiön kokoelmista, ja talletettujen esineiden omistajatietojen pitää näkyä talletussopimuksessa mainitulla tavalla myös esineen ollessa lainassa.

Ennen esineiden luovutusta lainaajalle esinelaina valmistellaan dokumentoimalla sen kunto ja tarkistamalla tietoarvo, määrittämällä vakuutusarvo sekä muut lainasta aiheutuvat kulut ja laatimalla lainaan tarvittavat asiakirjat. Vastuun siirtymisen osoitukseksi osapuolet allekirjoittavat luovutusasiakirjat sekä lainan lähtiessä Forum Marinumista että sen palatessa takaisin kokoelmiin.

4.5. Kokoelmien tutkimuskäyttö

Koska kokoelmat ovat museoiden tärkein tietovaranto, tutkimustyö museoissa on ensi sijassa materiaalisen datan eli esinetietojen ja kokoelmien kontekstin tutkimista. Kokoelmien luettelointi eli esinetutkimus sekä tulosten verkkojulkaisu metatietoineen on erittäin merkittävä osa kulttuuriperintölaitosten tekemää tutkimusta. Tutkimusta tulisi julkaista aktiivisesti verkossa, näyttelyissä, museon julkaisusarjassa tai muissa julkaisuissa. Kokoelmien julkaisun kautta museoiden tekemä tutkimustyö asetetaan näkyväksi, saavutettavaksi ja esinetutkimuksen tuloksia voidaan siten täydentää ja kartuttaa. Jakamistalous edistää tiedon kasvamista sen jakamisen avulla, koska verkon välityksellä on helppo antaa palautetta mahdollisesti puutteellista esinetiedoista, minkä ansiosta kuvailutieto karttuu entisestään.

Kokoelmien kartuttaminen edellyttää tutkimusta, kasvavaa asiantuntemusta ja oman tieteenalan tuntemusta. Kokoelmien suunnitelmallinen kartuttaminen edellyttää sekä omien kokoelmien että muiden saman alan museoiden kokoelmien hyvää tuntemusta. Kokoelmia kartutettaessa esinetallennusta tukemaan tulisi perustaa laajahkoja tutkimus- ja dokumentointihankkeita, joissa tutkitut perustiedot sekä sanallinen ja kuvallinen dokumentointi tuottaisivat esineen viitekehysten. Tällaiset tutkimushankkeet edellyttävät toisinaan myös ulkopuolista rahoitusta ja yhteistyötä muiden alan museoiden ja yliopistojen kanssa. Dokumentointihankkeiden kautta kokoelmien passiivisesta kartuttamisesta tulisi pyrkiä ennakoivaan, proaktiiviseen tallennukseen.

Esineistä muodostuvat kokoelmat ovat museotyön perusta, mutta nykynäkemyksen mukaan yksittäiset esineet eivät sellaisenaan ole arvoja sinänsä. Myöskään museoiden ansaintalogiikka ei muodostu substanssin omistajuudesta vaan asiantuntijuudesta. Esineiden ensisijainen merkitys on siinä tiedossa, jonka ne katsojalle välittävät ihmisen, yhteiskunnan ja luonnon kehityksestä. Kokoelmien tietoarvo, joka tekee niistä tutkimuksen, näyttelyiden tuottamisen, museopedagogiikan ja koko Forum Marinumin tietopalvelun substanssin, syntyy museologisen perustyön, luetteloinnin ja dokumentoinnin sekä aineiston käsittelyn tasokkuudesta. Mitä suurempi tietoarvo kokoelmilla on, sitä laajempaa käyttäjäkuntaa se hyödyttää ja sitä suurempi on niiden museoarvo.

Museoesineen arvo rakentuu siitä tiedosta, mitä esineestä itsestään on löydettävissä (esim. valmistukseen liittyvä tieto) sekä tiedosta sen käyttöhistoriasta (esineen käyttöhistoriaan liittyvät tarinat). Kokoelmien tieteellinen ja pedagoginen arvo on ratkaisevasti riippuvainen siitä, mitä tietoa esineestä on olemassa, miten luotettavaa se on, ja miten se on savutettavissa. Sen lisäksi, että tietoa kerätään, sitä on myös muokattava ja järjestettävä. Objektin synty tapa, käyttöpaikka ja henkilöyhteys tekevät esineestä mielenkiintoisen ja antavat mahdollisuuden sijoittaa sen oikeisiin yhteyksiinsä. Tiedon lähteenä käytetään esineen lisäksi muistitietoa, asiakirjoja, kirjallisia tutkimuksia, kenttätutkimusta ja valokuvia.

4.6. Kokoelmien muu käyttö

Myös tapahtumissa ja sähköisissä sovelluksissa voidaan käyttää museon kokoelmia. Kokoelmiin kuuluvia esineitä, taideteoksia tai niiden osia ja yksityiskohtia voidaan hyödyntää museokauppatuotteissa tavalla, joka ei loukkaa tai halvenna esineen alkuperäistä luonnetta tai käyttötarkoitusta, tekijää tai tekijäryhmää. Pitkän tähtäimen tavoitteena on lisätä Forum Marinumin kokoelmien käyttöä sekä oman organisaation sisällä että ulkopuolisten toimijoiden tuotteissa. Forum Marinumin tulee lisätä kokoelmiensa näkyvyyttä ja innovoida tapoja, jolla kokoelmia voidaan käyttää uusissa kulttuurituotteissa. Käytössä olevia tapoja ovat mm. kokoelmien verkkonäkyvyys, kokoelmista verkossa julkaistavat kuratoidut aihekokonaisuudet, 3D-mallintaminen, kokoelmien tuotteistaminen sekä kokoelmien avoin käyttö ja jakaminen. Kaikesta kokoelmiin otettavista objekteista, varsinkin kuvallisista objekteista, tehdään käyttöoikeussopimus, jossa määritellään objektin käyttölisenssit.

5

Kokoelmien digitointisuunnitelma

5.1. Kokoelmien saavutettavuus

Kokoelmien digitointi on tärkeää Forum Marinum -säätiön museotoiminnan ja erityisesti kokoelmien saavutettavuuden kannalta. Digitointi mahdollistaa kokoelmatietojen saavutettavuuden sekä säätiön toimipisteissä, että tutkijoiden, opiskelijoiden, viranomaisten ja muiden asiakasryhmien palvelun myös sähköisten kanavien kautta valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. Digitointi edistää myös kokoelmien kartuttamisen suunnitelmallisuutta ja museoiden välistä kokoelmayhteistyötä.

Kokoelmien digitoinnilla tarkoitetaan tässä dokumentissa kuvailutietojen (metadatan) luettelointia sekä itse objektin digitaalista valokuvaamista ja säilyttämistä sähköisesti. Museon uushankinnat luetteloidaan suoraan kokoelmahallintajärjestelmään ja vanhempia kokoelmia luetteloidaan takautuvasti sekä lahjoituskokonaisuuksina että esineryhmittäin inventointien, näyttelytuotantojen, tutkimushankkeitten ja esinelainausten yhteydessä. Takautuvaa luettelointia tehdään ajan ja resurssien sallimissa puitteissa.

Kokoelmien digitointi on edistynyt Forum Marinumissa viime vuosina hyvin: kun vuonna 2015 digitointiasete oli 0, vuoden 2022 kesäkuussa yli 60 prosenttia esinekokoelmista on digitoitu. Kuvapuolella vastaava prosenttiluku on yli 80.

5.2. Finna ja monikanavaisuus kokoelmatyössä

Forum Marinum kohdistaa jatkossakin resursseja kokoelmien digitointiin, mikä tarkoittaa käytännössä valokuvaajan työpanoksen kohdentamista kokoelmajärjestelmään luetteloitujen kokoelmien myös takautuvaan valokuvaamiseen ja siten digitointiin. Kokoelma-amanuenssi ja muut kokoelmista vastaavat jatkavat vanhojen selvittämättömien esineiden identifioimista, tutkimista, digitointia ja luettelointia.

Kokoelmien saavutettavuutta ja avoimuutta tehostetaan edelleen. Tavoitteena on, että tulevaisuudessa kaikki luetteloidut esineet kuvataan ja avataan mahdollisimman avoimesti digitaalisesti saataviksi Finna.fi-tiedonhakupalveluun.

Vuonna 2016 Forum Marinum aloitti systemaattisen, digitoitujen kokoelmiensa julkaisemisen valtakunnallisessa Finna.fi-palvelussa. Forum Marinum on julkaissut oman organisaationäkymänsä suomen, ruotsin ja englannin kielisinä Finna.fi-alustalla vuonna 2021.⁹ Forum Marinumin omassa näkymässä voi hakuja kohdistaa pelkästään museon kokoelmiin tai vaikka tietystä näyttelyssä esillä oleviin kokoelmaobjekteihin. Hallintaliittymän kautta voi myös viestiä digitoituista kokoelmista yleisölle. Oman hallintaliittymän kautta

---

⁹<https://forum-marinum.finna.fi/>.

---

kokoelmista vastaavat, näyttelyamanuenssi ja näyttelysuunnittelija voivat esitellä objektikonaisuuksia tekemällä kuratoituja nostoja museon kokoelmista. Oma hallintaliittymä mahdollistaa myös erilaisten joukkoistamis- ja tunnistushankkeiden toteuttamisen. Kirjautuneena asiakas voi lisäksi koostaa museon kokoelmista omia suosikkilistojaan ja jakaa linkkejä omissa kanavissaan.

Tulevina vuosina Forum Marinumissa lisätään entisestään kokoelmien sähköistä saatavuutta monikanavaisesti eli eri sähköisillä alustoilla. Vuonna 2022 aloimme julkaista kokoelmiamme EU:n Europeana-palvelussa⁹, joka lisää museomme kokoelmien kansainvälistä saavutettavuutta, näkyvyyttä ja tunnettavuutta. Europeanassa on vapaasti selailtavissa yli 50 miljoonaa nimikettä eurooppalaisten kulttuuriorganisaatioiden kokoelmista.

Vuonna 2021 aloimme julkaista valmiita tutkittuja kokonaisuuksia Finnan Luokkahuone-palvelussa¹⁰. Luokkahuoneessa löytyy museoiden, arkistojen ja opettajien kokoamia aineistopaketteja sekä valmiita tehtäväideoita. Luokkahuoneen sisällöt on suunnattu erityisesti peruskoulun ja lukion opettajille. Olemme julkaisseet Finnassa myös valmiita esinekokonaisuuksia museokävijöitä varten. Uudessa katseluvarastossa on QR-koodien avulla mahdollista saada omaan puhelimeen valmiita listoja esilläolevista esineistä.¹¹

Olemme liittyneet myös Kokoelmakartta-palveluun, jossa voi jakaa kiinnostavia alakokoelmia. Kokoelmakartta on Museoviraston ja museoiden TAKO-verkoston ylläpitämä palvelu, jonka avulla museot jakavat tietoja omista osakokoelmistaan. Palvelu vastaa pitkään museoissa esillä olleeseen tarpeeseen esitellä esimerkiksi sellaisia kokoelmia, joita ei vielä voi selata verkossa Finna-palvelussa tai joita ei ole vielä lueteloitu tietokantoihin. Palvelu toimii myös yksittäisen museon työvälineenä oman kokoelman sisällön ja painopisteiden hahmottamisessa sekä esittelyssä.

Olemme yhdessä Trafikki museot ry:n kanssa erillisrahoituksella mallintaneet ja lisänneet yli 50 3D-esineitä Sketchfabiin vuonna 2020¹², ja tutkimme mahdollisuutta lisätä 3D-mallintamista ja käyttää sen tekniikoita esineiden tallentamisessa ja tilojen mallintamisessa muun muassa virtuaalisen näyttelytyön tarpeisiin.

Strategisena tavoitteena on keskittää digitointi ja kokoelmien verkkosaatavuus Finna.fi-alustalle, koska se on toimiva myös digitoitujen esineiden jatkokäyttöä varten toimien alustana muille jakamistavoille. Finna.fi on lisäksi kansallisesti ylläpidettävä ja kehitettävä palvelu ja käyttäjilleen ilmainen.

Toisena strategisena painopisteenä kokoelmien digitaalisen saatavuuden edistämisessä lähivuosina on jatkaa muiden muistiorganisaatioiden kanssa tehtävää kokoelmien kehittämiseen liittyvää yhteistyötä. Organisaatorajoja ylittäviin hankkeisiin on helpompi saada ulkopuolista rahoitusta, vuorovaikutus muiden toimijoiden kanssa paranee ja yhteishankkeisiin osallistuminen parantaa organisaation osaamisen ja taitojen kehittymistä.

---

⁹ www.europeana.eu

¹⁰ <https://www.finna.fi/Content/luokkahuone>

¹¹ Linkki Katseluvaraston pienoismalliseinän esineisiin: <https://www.finna.fi/List/810641>, Linkki Katseluvaraston puolimalleihin (kesken, ei vielä julkaistu) <https://www.finna.fi/List/810659>.

¹² Linkki Trafikki-museoiden 3D-mallinnettuihin esineisiin <https://sketchfab.com/TrafficMuseumsAssociation/models>

5.3. Suunnitelma kokoelmien avoimesta verkkosaatavuudesta

Forum Marinumin kokoelmatyötä on tehostettu myös saavutettavuutta lisäämällä: toukokuuhun 2022 mennessä museo on julkaissut yli 8 300 esinettä ja kuvaa metatietoineen Finnassa.

Suomessakin Kulttuuriministeriö, kulttuuriperintöorganisaatiot ja yliopistot ovat sitoutuneet tiedon ja tutkimuksen avoimuuden lisäämiseen. Museotkin ovat lisänneet tallentamansa kulttuuriperinnön avointa käyttöä sallimalla aineistojensa entistä vapaamaan, myös kaupallisen, käytön. Kaikki Finna.fi-palvelussa julkaistu metadata on vapaata. Forum Marinumin esinekuvat ovat lähtökohtaisesti julkaistu CC BY-ND 4.0 (Nimeä-EiMuutoksia 4.0 Kansainvälinen) lisenssillä, joka tarkoittaa, että aineistoa saa vapaasti käyttää alkuperäisessä muodossaan, kunhan nimeää lähteen.

Pitkällä tähtäimellä kokoelmien saavutettavuutta ja avoimuutta pyritään tehostamaan. Tavoitteena on, että tulevaisuudessa kaikki luetteloidut esineet kuvataan ja avataan avoimesti digitaalisesti saataviksi Finna.fi-palveluun. Lyhyellä tähtäimellä kokoelmatyön strateginen painopiste on digitoinnilla ja kokoelmien jakamisella Finna.fi-palvelussa. Finna.fi-portaali on kansallinen näkymä Euroopan laajuisessa European.eu-portaalissa, jonka kautta Forum Marinumin kokoelmat ovat lähitulevaisuudessa selailtavissa ja saavutettavissa myös kansainvälisessä kontekstissa.